

Vprašanje kulture naših prednikov v zgodnjem srednjem veku Arheološko razmišljanje

1. OPREDELITEV NEKATERIH POJMOV

Kultura

Skupek lastnosti sledov človekovega bivanja, ki jih je mogoče ugotoviti v nekem prostoru, in ki se loči od drugih skupkov lastnosti v sosednjem prostoru in času.

Zgodnji srednji vek

Čas od začetne naselitve Slovanov na naše ozemlje do dokončne vključitve v nemško srednjeveško državo. (Zelo približno je to mogoče izraziti s številkami takole: 7.—11. st.)

Predniki

Ljudje, ki so v zgodnjem srednjem veku živeli v jedru ozemlja med Češko na severu, Istro na jugu, Furlanijo na zahodu in Panonijo na vzhodu.

* * *

Vse našete pojme bi bilo seveda mogoče opredeliti tudi povsem drugače in o vsaki možnosti se da napisati knjigo. Tako je moja opredelitev kulture le jedro 138 strani dolgega razčlenjevanja Leva S. Klejna. Za prikazano razumevanje pojmov sem se odločil zato, ker sicer dajejo neke meje razmišljanju, hkrati pa mu puščajo velik prostor brez vnaprejšnjih rešitev.

2. KAJ VSE NAM ARHEOLOGIJA LAHKO POVE?

Odkrito povedano, tega arheologi niti sami natančno ne vemo, saj se naše spoznavne meje neprestano širijo. Ker pa obstaja očitna želja po odgovoru, brez nje ne bi bilo mojega prispevka na tem mestu, bom podal kratko skico podobe, ki trenutno proseva skozi mrak časa. Bralca, ki si želi trdnih resnic, opozarjam, da bo razočaran.

2.1. *Kultura — etnos — jezik, troedina trojica?*

Velika večina dosedanjih arheoloških (pa tudi mnogih drugih) raziskav je hote ali nehote temeljila na naštetih troedinosti. Omogočalo jo je mnenje, da so vsi trije pojavi posledica istih sredobežnih sil in zato le trije obrazi istega, ki ga lahko odkrijemo, tudi če zagledamo le en obraz. Nevzdržnost te dogme je bila seveda že mnogokrat dokazana, a ker se vztrajno ponavlja, je ni odveč ponovno kritizirati s pomočjo jasnih primerov. Tako lahko različni narodi govorijo isti jezik: Srbi, Hrvati, Črnogorci, Muslimani, srbohrvaščino. Isti narod lahko govori različne jezike: Irci irščino in angleščino. Težko bi dokazali tudi trditev, da se kulturne meje v sedanji Evropi (kjer sploh še so) ujemajo z narodnostnimi mejami. V zgodnjem srednjem veku pa so prav Slovani lep primer neujemanja etnosa in kulture; v mnogoetnični Panoniji je vladala razmeroma enotna arheološka kultura, hkrati se še ni posrečilo opredeliti kulture, ki bi veljala za celotno staroslovansko ozemlje. Če a ni enako b in b ni enako c, potem je možnost, da je a enako c, majhna. To velja tudi za kulturo in jezik.

Ker bom v nadaljnjem govoril predvsem o kulturi, sem želel s pravkar povedanim pokazati, kako negotovo nam njene posamezne sestavine dokazujejo jezik in etnos.

2.2. *Ali so naši predniki v zgodnjem srednjem veku imeli svojo kulturo?*

S tem vprašanjem je mišljena tista kultura, ki bi bila lastna le njim ali pa vsaj značilna predvsem zanje.

Odgovarjanje na to vprašanje traja že stoletja, a dokazljivega odgovora še ni. Oblikovali so se pojmi karantanske, karantansko-ketlaške, ketlaške kulture, kulturnega kroga, kulturne skupine. Vsi pomenijo isto, kaj pa to je, še ni trdno določeno. Dosedanje raziskave so bile posvečene prvenstveno nakitu, še zlasti emajliranemu, delno pa tudi orožju. Kakšna je trenutna možnost poznavanja gradiva, naj osvetli naslednji podatek; na ozemlju, velikem približno 90 000 km² (Avstrija brez Severne Tirolske in Vorarlberga, Slovenija, Istra, vzhodna Furlanija) je iz literature znanih približno 1500 najdišč iz časa 7.—10./11. st., kar le težko presega 10 % domnevnega celotnega števila najdišč tega časa. Od tega je večjih, objavljenih najdišč le okrog 20, torej komaj dober promil vseh. Kolikšno vrednost ima posploševanje enega promila na celoto, ni potrebno posebej poudarjati.

Poleg tega je opredelitev kulture toliko bolj zanesljiva, kolikor več njenih sestavin smo upoštevali. Večina posameznih vrst nakita in orožja se pojavlja v širšem evropskem prostoru, lončenina, ki je najbolj množični preostanek, je še neproučena. Raziskanih naselbin je le nekaj, primerjalnih strukturnih analiz najdišč še ni. Če gledamo po posameznih sestavinah, naši predniki svoje kulture niso imeli. Hkrati pa lahko dopuščamo možnost, da so jo imeli, če bi na te sestavine hkratno pogledali kot na preplet in ga primerjali s sosednjimi. Vendar tak pogled doslej še ni bil izveden. Človeško in tehnično ga namreč omogoča šele računalniška obdelava podatkov.

2.3. *Ali lahko arheologi za neko najdbo trdimo, da je npr. slovanska?*

To mnogokrat trdimo. A te trditve so bolj intuitivne kot pa znanstvene. Da bi bile dokazljive, bi morali razrešiti vprašanje kulture in razmerja med kulturo in etnosom. To pa se nam doslej še ni posrečilo. Etnična pripadnost neke najdbe je trenutno odvisna od etnične jasnosti časa in prostora, ki mu pripada. Tako je predmet 8. st., ki je bil najden na Gorenjskem, mnogo bolj gotovo slovanski kot podoben predmet istega časa iz Istre. Če pa pomislimo na negroidni in mongoloidni okostji na zgodnjerednjeveškem grobišču Pristava pri Bledu, se nam tudi gorenjska slovanskost zazdi predvsem politična.

2.4. *Naselitev Slovanov in razmerje do sosedov*

Zaradi vsega doslej povedanega sta količina podatkov in verodostojnost razlage le majhni. Zanesljivo je le, da na skoraj vseh višinskih poznoantičnih postojankah preneha življenje najkasneje po drugi polovici 6. stoletja. Nekatere prekriva pepel, v njem pa tičijo trirobo puščične osti zmagovalcev. Da gre za čas in prostor avaroslovanskih vpadov nam nakazujejo pisani viri. Ostanke kakršnekoli poselitve v 7. st. so še tako redki, da so se tedaj očitno zgodile zelo temeljite spremembe starega. Arheološki sledovi se zgostijo šele v 8. in kasnejših stoletjih. Sledovi staroselcev so se ohranili v jugozahodni Panoniji, na zahodni meji Karantanije, možni pa bi bili tudi posamezni otoki na vmesnem ozemlju. Najnovejše razlage pisanih virov kažejo, da je bil med Bavarci in Karantanci v Alpah širok pas romanskih staroselcev.

Slovanski naseljenci niso prišli vsi hkrati in niso poselili celotnega ozemlja naenkrat. Trenutno se zdi, da so spodnjo dolino Soče, Vipavsko dolino in Istro poselili šele po 8. stoletju. V času 7. in 8. st. je na naše ozemlje prišlo več valov slovanskih naseljencev: eden ali dva s severa in eden ali dva z vzhoda.

Arheološko trenutno ni mogoče dokazati množične navzočnosti Avarov. Od 9. st. dalje bi nekatere naselbinske najdbe lahko razlagali s pristnostjo naseljencev z ozemlja zahodno in severozahodno od Karantanije.

2.5. *Blejski kot — vzorčni košček našega ozemlja*

Ko so Slovani prišli v Blejski kot, je tam še živelo nekaj staroselcev. Število prišlekov je bilo zelo verjetno majhno, le nekaj deset ljudi v okviru nekaj družin. Zdi se, da je šlo za skupino ljudi pod vodstvom enega moža, za staroslovansko župo s svojim županom. Plodne ravnice, ki so jih našli, so si razdelili tako, da je vsaka družina dobila ločeno dovolj zemlje za svoje polje. Verjetno so že ob prihodu poznali način nadveletnega kolobarjenja s praho. Ta jim je tudi omogočal zasebno lastnino polja, saj ga je obdelovala vsaka družina sama.

Lahkoto, s katero so se Slovani vkoreninili v novi domovini, gre pripisati tudi sožitju s staroselci, ki so jim predali izročilo svojega kraja od tvarnih do duhovnih dobrin.

Obilje za obdelavo primernih zemljišč je omogočalo naglo naraščanje števila prebivalstva. Nove družine so si delile staro polje in ob njem krčile novo. Kjer je bilo družin preveč, so se odseljevale, si osnovale vsaka svojo naselbino s svojim poljem in grobiščem.

Notranji ustroj družine je bil verjetno takle: glavar je bil oče, ob njem so bili žena in njuni otroci. Poleg tega je družina lahko obsegala še kakega odraslega, sorodnika ali hlapca.

V 8. st. je bil obljuden že ves Blejski kot. Zdi se, da je medtem prišlo do napredka v načinu obdelave polja: od nadveletnega do natriletnega kolobarjenja. Poslej se obdelovalni način stoletja ni več spreminjal. Boljša izkoriščenost njivskih površin je omogočila nadaljnje delitve posesti, večanje števila prebivalstva in družin. Kljub dodatnemu krčenju zemljišča so se njivske površine po družinah zmanjševale.

Čeprav so se tedanji Blejci ukvarjali predvsem s poljedelstvom, pa jim je bila vir preživljanja tudi živina. Pasli so jo v okolici svojih vasi, saj so bile te posejane še dovolj redko, da je bilo v vmesnem prostoru na pretek pašnikov. Dokler je v naselbini živela le ena družina, je bil ves okoliški prostor njen. Ko pa se je število družin po vaseh povečalo, je nastalo tudi vprašanje skupne izrabe nepoljskih gospodarskih površin. Kaj je bilo bolj samoumevno kot to, da je župan prevzel urejanje krajevnih sporov in zadev v svoje roke. Vojaško poveljstvo pa mu je pripadalo še iz obdobja naseljevanja. Župa se je torej teritorializirala, postala je upravno-pokrajinska enota. Župan je obdržal svoj vodstveni položaj. Konec 8. st. se je županova moč tudi vidno izrazila. Z vso svojo vasjo se je preselil na Blejski grad. V bistvu si je s tem brez velikih utrjevalnih del ustvaril gradišče. Morda je na selitev vplivala naraščajoča nevarnost vojne s Franki, verjetno pa je predvsem šlo za županovo željo povečati moč, vpliv in ugled.

Ker je bil prostor okrog starih vasi že precej izkoriščen, je približno v istem času nastala vrsta novih naselbin. Te so bile tako kot stare postavljene na robove ravnin poleg večjih še razpoložljivih površin dobro rodovitne njivske zemlje. V vsaki od novih naselbin je verjetno sprva živela le ena družina, ki si je osnovala tudi svoje grobišče. V naslednjem rodu so v novih naselbinah zaživele po dve in tri družine, ki so si razdelile staro polje in si zraven izkrčile še nekaj novega. S to širitvijo so bile prostorske možnosti v župi Bled že močno izčrpane, prebivalstvo pa je še vedno naraščalo. Kaj storiti?

Ker je bilo v veljavi že natriletno kolobarjenje, tedaj in še dolgo pozneje najnaprednejši način obdelovanja polja, pri tem niso bile mogoče nikakršne spremembe na bolje. Rešitve ni mogla dati živinoreja, ki je tedaj obstajala še v zelo preprosti obliki; živino so pasli v okolici vasi, težavno je bilo njeno prehranjevanje pozimi. Gojili so svinje, drobnico in govedo, ki je bilo, sodeč po najdbah kosti, šibko in slabo razvito. Širjenje polj se je zajedlo v pašnike. Tam, kjer je zanje najprej zmanjkalo prostora, so si morali poiskati bolj oddaljene pašnike. Naravni pašniki so se začenjali nad gozdno mejo. Najbližji tak vrh je bil Klek nad Pokljuko, ki je tako postal visokogorski pašnik. To pa je bilo le nadomestilo za izgubljene površine v dolini in ne razširitev obsega živinoreje. Pridelati več hrane za več ljudi se je dalo le še z drugačno organizacijo dela.

Dotlej je vsaka družina obdelovala svoje njive sama. To obdelovalno enoto imenujem staroslovenska kmetija. Odslej starih kmetij niso več delili, temveč so jih po dve ali tri družine obdelovale skupno, kar je omogočilo boljšo izkoriščenost zemljišča in lajšalo napore pri pridobivanju novin. Take razširjene obdelovalne enote imenujem staroslovenski dvori. Z njihovim oblikovanjem je bila v okviru posameznih vasi za dolgo dobo dosežena največja izkoriščenost zemljišča, z njo pa tudi največje število prebivalcev, ki se je tam še lahko preživelo.

Staroslovenski dvori po blejskih vaseh gotovo niso nastali hkrati. Je pa verjetno, da med njimi ni bilo velike časovne razlike. Za dvora v (Zgornjih) Bodešчах je bilo mogoče ugotoviti, da sta nastala v drugi polovici 9. stoletja. Težko je reči, ali je na nastanek staroslovenskih dvorov v župi Bled vplival zgled fevdalnih dvorov-pristav v frankovski državi. Če že je,

je le s svojo zunanjo obliko skupinskega izkoriščanja zemljišča, kajti notranja ureditev staroslovenskih dvorov je bila povsem samosvoja.

Družine, ki so sprva živele v njihovem okviru, so si bile v najožjem sorodstvu. Slo je za brate z ženami in otroki. Razvito pojmovanje osebne lastnine nad poljem, hierarhična ureditev družine in hkratna potreba po boljši izkoriščenosti zemlje s pomočjo skupinske obdelave so povzročili protislovno rešitev, po kateri je bil lastnik zemlje le eden od bratov, ostala dva sta na njej lahko samo delala in živela. Znano pa je, da so bili še do nedavna bratje in sestre gospodarja na kmetiji skoraj izenačeni z navadnimi hlapci. Družbena veljava brata, ki je bil lastnik, je bila neprimerno večja od veljave ostalih. V prvem rodu so bratske vezi še blažile družbeno neenakost, v poznejših pokolenjih pa tega ni bilo več, saj so krvne vezi z vsako poroko vse bolj slabile. Prav lahko si predstavljamo, da so bile te možne le stanu primerno, kar je družbeni prepad še poglobljalo. Tisti, ki niso bili lastniki zemlje, od katere so živeli, so tako sčasoma postali navadni podložniki brez možnosti odločanja in upravljanja. Sprva so morda še imeli določeno stopnjo osebne svobode, ki pa so jo vse bolj izgubljali. Družbena delitev na podložnike in lastnike zemljišč je postajala vse bolj izrazita.

Lastnike staroslovenskih dvorov imenujem dvorniki. Poleg dvornikov in njihovih podložnikov so v župi Bled še vedno obstajali svobodnjaki na staroslovenskih kmetijah. Krepitev moči dvornikov bi mogla oslabiti osrednjo oblast blejskega župana. Vendar je ta znal iz razmer svojega časa črpati nove sile. Če že komu, potem je bilo prav njemu najlažje, da se je v svoji vasi uveljavil kot edini lastnik njenega zemljišča. Ljudi, ki so na njej živeli, je spremenil v svoje podložnike. Že zaradi števila ljudi, ki jih je imel na voljo, je bil močnejši od ostalih blejskih dvornikov. Še od prej pa je imel v rokah vojaško poveljstvo in sodno oblast v župi. Njegovim težnjam po krepitvi je bilo v prid tudi prodirajoče krščanstvo z naukom, da je oblast od boga. S tem se je seveda izgubljala odgovornost župana komurkoli, ki je bil na družbeni lestvici pod njim.

Krščanstvo je v župo Bled pronicalo postopoma. Poganska grobišča ob vaseh so obstajala do sredine 10. stoletja. Vendar je opazna razlika med starejšimi in mlajšimi grobovi. V starejša so polagali pokojnike skupaj z njihovo nošo, poleg tega pa še posamezne pridatke, ki naj bi jim bili potrebni po smrti. V mlajših pa so pokopani ljudje le s svojo nošo, včasih celo brez. Pri starejših grobovih je opazna težnja po urejenem pokopavanju, najmlajši grobovi so neurejeni. Med najmlajšimi pokopi skoraj ni moških.

Najstarejša cerkev (Sv. Marije) v župi je bila postavljena v 9. st. na otoku sredi Blejskega jezera in je nadomestila poganski sveti prostor. Najkasneje v prvi polovici 10. st. je blejski župan postavil ob vznožju svojega gradišča cerkev Sv. Martina, ki je postala osrednja pokopališka cerkev.

V času naraščajoče moči posameznikov so si ti začeli prilaščati tudi posamezne dele dotlej skupnih zemljišč, predvsem travnike in vode. Prisvajanje zemljišč brez lastnika je imelo sicer le majhen obseg, vendar je verjetno, da blejski župan ob njem ni stal križemrok in si je vzel, kar je mogel.

Z madžarskimi vpadi se je meja nemške države pomaknila na Karavanke in kot ostali prostor južno od njih je tudi župa Bled živela neprekinjeno do vnovične nemške osvojitve teh krajev v tretji četrtini 10. stoletja. Ta je v Blejski kot prinesla korenite spremembe. Župa je bila obglavljena upravno, vojaško in gospodarsko. Iz ozemlja uničenih središčnih naselbin je bilo oblikovano kraljevo posestvo. Na županovem gradišču je zrasel grad, njegovo polje je bilo razdeljeno med njegove nekdanje hlapce, ki so sicer še ostali nesvobodni, a podrejeni le nemškemu kralju ali njegovemu

namestniku. Postali so lastniki vsak svoje kmetije, kar jih je gospodarsko povsem izenačilo s staroslovenskimi svobodnjaki. V zameno so pomagali pri utrjevanju in izvajanju kraljeve oblasti v župi. Iz preostalega dela polja je nova oblast oblikovala pristavo za svoje potrebe. Še naprej pa sta bili v uporabi obe stari cerkvi, le da sedaj v kraljevo korist. Ostali deli župe so ostali nedotaknjeni. Svobodnjaki in dvorniki so med 11. in 13. st. večinoma postali ministerijali, nekatere družine so izumrle, ostali so zdrsnili med navadne podložnike.

Staroslovenski dvori, ki so nastali zaradi boljše izkoriščenosti polja, so s poglobljanjem družbenega prepada med dvorniki in podložniki postajali neučinkoviti. Volje, pridelati več in bolje, pri podložnikih ni bilo. Po vzoru ministerijalskih dvorov, ki so nastajali v 11. st. v Blejskem kotu, so tudi staroslovenski dvorniki pričeli deliti zemljo med podložnike. Njihovi dvori so sicer še ostali posestne enote, obdelovalno pa so se že delili na posamezne kmetije. To se je zgodilo do konca 11. stoletja. Odslej je bila v Blejskem kotu v veljavi hubna razdelitev polja, ki torej ni bila posledica enkratne ureditve, temveč nasledek večstoletnega razvoja.

2.6. Sebenjski zaklad — podoba iz življenja na domačiji našega prednika

Podrobna obravnava Blejskega kota v zgodnjem srednjem veku je pokazala, da so bile v začetku 9. st. blejske vasi gospodarsko-posestno razdeljene med posamezne svobodnjake, ki so s svojimi ožjimi družinami živeli vsak na svoji staroslovenski kmetiji. Takih gospodarjev je bilo v vsaki vasi le malo, največ štirje, v najmlajše nastalih vaseh še manj. Enemu od teh svobodnjakov je pripadal sebenjski zaklad orodja in orožja, ki tako govori o življenju na njegovi staroslovenski kmetiji.

Preživljal se je s kmetijstvom. Imel je vsaj tri orala, s katerimi je lahko na različne načine obdeloval polje. Bila so prilagojena njegovim potrebam, da je lahko oral tako novoizkrčena zemljišča kot tudi stare obdelovalne površine. Za oranje le-teh je uporabljal tedaj najnaprednejši način oranja, oranje na kraje. Z rovnicjo je dopolnjeval delo na njivah. Prav mogoče je z njo obdeloval tudi vinograd na prisojnem vznožju hriba Homa—Pršivca, ki stoji severno od vasi Zasip—Mužje. Pridelek so ženske njegove družine požele s srpi. Kosirji kažejo, da je kosil travnike in si tako prekrbel zimsko krmo za svojo živino. Dleto govori, da je svoje orodje sam vzdrževal. Skrbno je hranil neuporabne železne predmete, da bi jih lahko dal pozneje prekovati. Pri gradnji stavb je spajal posamezne dele z mozniki, za kar je imel lesna svedra. Pri izdelovanju usnjenih izdelkov si je pomagal s šilom.

V času vojne jo postal vojak. Imel je svojega konja, na katerem se je boril. Bil je oborožen vsaj z dvema kopjema, najverjetneje je imel še ščit in sekiro, če ne že meč. Oprema vojaka — konjenika ni bila poceni in samo z dohodki svoje staroslovenske kmetije bi si jo le težko privoščil. Verjetno se mi zdi, da si jo je pridobil na vojnem pohodu, kak predmet morda tudi kot dar. Tako bi bilo tudi razumljivo različno poreklo te opreme. Prav v času frankovsko-avarskih bojev, pri katerih so Frankom dejavno pomagali Slovani, je bilo dobrih priložnosti za vojni plen na pretek.

2.7. Duhovni svet — zmožnost arheološkega prepoznavanja

Ali lahko arheologija, katere spoznavni postopek se začinja pri tvarnih preostankih, sklepa tudi o duhovni plati človeka? Odgovor je, morda za nekatere nekoliko presenetljivo, pritrdilen. Iste predstave, ki so našle svoj

izraz v duhovni tvornosti, so si poiskale tudi snovni izraz: okras, oblika predmeta, oblika pokopa, razporeditev grobov, namestitvev grobišča, razporeditev naselij, pokopališč, njiv in poti. Tako je npr. mogoče vzporediti vsebinsko zgradbo ustnega sporočila z vsebinsko zgradbo najdišča ali predmeta. Pri tem se kaže zanimivo spoznanje; duhovni svet je najmanj občutljiv za časovne, zemljepisne in etnične spremembe, njegove korenine segajo mnogo tisočletij v preteklost. Bolj ko iščemo posebnosti slovanskega, germanskega, romanskega, keltskega verovanja, manj jih najdemo. Vedno jasneje se kaže skupno indoevropsko, včasih pa verjetno še starejše izročilo. In še ena ugotovitev; prav to je tisto področje, kjer je vez med preteklostjo in sedanostjo najmočnejša.

3. Ljudje in prostor

Nespremenljivost povezanosti ljudi z ozemljem, na katerem so živeli in živijo, je več kot očitna. Plodna zemljišča, vode, rudišča, večinoma tudi poti so iste, zato narekujejo enake ali podobne rešitve. Naselbine so v glavnem ves čas na istih mestih, enako je z gradišči in grobišči. Običajni so le majhni premiki znotraj istega poselitvenega prostora. Tudi duhovne povezave s prostorom se ohranjajo. Vse to je stalno, ne glede na ljudi, ki prihajajo in odhajajo, se rojevajo in umirajo. Na obravnavanem prostoru je vedno živel eden ali več posebnih etnosov, trenutno dva — Slovenci in Avstrijci. Zgodovinska nuja je, da bo tako tudi v prihodnje, ne glede na jezik in poimenovanje zanamcev.

Literatura

- S. Ciglencički, Višinske utrdbe iz časa 3. do 6. st. v vzhodnoalpskem prostoru. — Dela 1. razr. SAZU 31, Ljubljana 1987.
- Frühmittelalterliche Ethnogenese im Alpenraum. — *Nationes* 5, Sigmaringen 1985.
- J. Giesler, Untersuchungen zur Chronologie der Bijelo Brdo Kultur. — *Prähistorische Zeitschrift* 56/1, 1981, 3—168.
- J. Giesler, Zu einer Gruppe mittelalterlicher Emailscheibenfibeln. — *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters* 6, 1978, 57—72.
- J. Giesler, Zur Archäologie des Ostalpenraumes von 8. bis 11. Jahrhundert. — *Archäologisches Korrespondenzblatt* 10/1, 1980, 85—98.
- J. Kastelic, B. Škerlj, Slovanska nekropola na Bledu. *Arheološko in antropološko poročilo za leto 1948*. — Dela 1. razr. SAZU 2, Ljubljana 1950.
- R. Katičič, Nachlese zum urslawischen Mythos vom Zweikampf des Donnergottes mit dem Drachen. — *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 34, 1988, 57—75.
- Lev S. Klejn, *Arheološka tipologija*. — Ljubljana 1988. (Originalni naslov: *Archaeological Typology*. — *BAR International Series* 153, Oxford 1982. — Prevod: Barbara Toman-Ravnik in Bojan Djurić.)
- T. Knific, Arheološki zemljevid Blejskega kota v zgodnjem srednjem veku. — *Kronika* 32, 1984, 99—110.
- P. Korošec, Zgodnjerednjevska arheološka slika karantanskih Slovanov. — Dela 1. razreda SAZU 22, Ljubljana 1979.
- L. Kovács, Über die Datierung der Grabfunde des 10. Jahrhunderts in Ungarn Anhand der Arbeit von J. Giesler: Untersuchungen zur Chronologie der Bijelo Brdo-Kultur. — *Acta archaeologica* 37, 1985, 207—222.
- B. Marušić, Starohrvatska nekropola u Žminju. — Posebno izdanje: »*Historia archaeologica*« 1, Pula 1987.
- A. Pleterski, Metoda povezave retrogradne analize katastra s pisanimi in arheološkimi viri. — *Zgodovinski časopis* 43, 1989, 157—182.
- A. Pleterski, Sebenjski zaklad. — *Arheološki vestnik* 38, 1987, 237—330.
- A. Pleterski, Zupa Bled. Nastanek, razvoj in prežitki. — Dela 1. razr. SAZU 30, Ljubljana 1986.

D. Svoljšak, T. Knific, Vipavska dolina — zgodnj srednjeveška najdišča. — Situla 17, Ljubljana 1976.

E. Szameit, Karolingerzeitliche Waffenfunde aus Österreich. — Archaeologia Austriaca 70/71, 1986—1987, 385—399, 155—172.

Abstract

THE QUESTION OF THE CULTURE OF OUR ANCESTORS IN THE EARLY MIDDLE AGES

Reflections on Archeology

In the introductory part the author ponders over the cognitive potentials of archeology, especially over the possibility of ethnically identifying finds. He concludes that archeologists have not even theoretically solved this problem. The large-scale, simultaneous processing of data by computers looks promising. Further on he points at the relatively motley population structure in the Eastern Alps region in the Early Middle Ages. He illustrates the conditions of life on the example of the Bled area and looks in detail at life on an estate through the window of the Sebenje treasure. He establishes that land ownership was defined, agriculture and military techniques well developed, while social divisions were growing. He concludes his reflections by stressing the interrelationship between man and his environment, which goes beyond time and ethnical affiliation at a particular point of time.